

ПУҚАРАЛАРДЫҢ ДЕНСАҰЛЫҒЫН САҚЛАҰ ҰАҚҚЫНДА

ҚАРАҚАЛПАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ НЫЗАМЫ

25.06.1997-ж. №259/І

ПУҚАРАЛАРДЫҢ ДЕНСАҰЛЫҒЫН САҚЛАҰ ҰАҚҚЫНДА

Усы Нызамға төмендегилерге мууапық өзгерислер киргизилген:

28.12.2001-ж. 144/ІІ-санлы ҚР Нызамы

12.11.2008-ж. 201/ІІІ-санлы ҚР Нызамы

28.12.2010-ж. 64/ІV-санлы ҚР Нызамы

11.08.2017-ж. 153/ХVІІ-санлы ҚР Нызамы

18.08.2018-ж. 200/ХХІІ-санлы ҚР Нызамы

30.06.2021-ж. 152/ХХ-санлы ҚР Нызамы

І. УЛЫҰМА РЕЖЕЛЕР

1-статья. Пуқаралардың денсаулығын сақлау ұаққындағы нызам актлери

Пуқаралардың денсаулығын сақлау ұаққындағы нызам актлери усы нызам ұәм басқа да нызам актлеринен ибарат.

Егер халық аралық шәртнамада пуқаралардың денсаулығын сақлау ұаққындағы нызам актлеринен өзгеше режелер белгиленген болса,

бул жағдайда халық аралық шәртнама режелери қолланылады.

2-статья. Пуқаралардың денсаўлығын сақлаў ҳаққындағы нызам актлериниң тийкарғы ўазыйпалары

Пуқаралардың денсаўлығын сақлаў ҳаққындағы нызам актлериниң тийкарғы ўазыйпалары төмендегилерден ибарат:

пуқаралардың денсаўлықты сақлаўға байланыслы ҳуқықларына мәмлекет тәрeпинен кепиллик берилиўин тәмийинлеў;

пуқаралардың саламат турмысын қәлиплестириў;

мәмлекетлик уйымлар, кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, жәмийетлик бирлеспелердиң пуқаралардың денсаўлығын сақлаў тараўындағы жумысын ҳуқықый жақтан тәртипке салыў.

3-статья. Пуқаралардың денсаўлығын сақлаўдың тийкарғы принциплери

Пуқаралардың денсаўлығын сақлаўдың тийкарғы принциплери төмендегилерден ибарат:

денсаўлықты сақлаў тараўында адам ҳуқықларына бойсыныў;

халықтың барлық қатламларының медициналық жәрдемнен пайдалана алыўы;

профилактика илажларының үстемлиги;

денсаўлықты жоғалтқан жағдайда пуқаралардың социаллық жақтан қорғалыўы;

медицина илиминиң тәжирийбе менен бирлиги.

4-статья. Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңесиниң пуқаралардың денсаўлығын сақлаў тараўындағы ўәкилликлери

Қарақалпақстан Республикасы Министрлер Кеңеси:

денсаўлықты сақлаў тараўында инсан ҳуқықларының қорғалыўын тәмийинлеў;

пуқаралардың денсаулығын сақлау тарауындағы мемлекетлик саясатты әмелге асыру;

денсаулықты сақлау хәм медицина илимин рауажландыру саласындағы аймақлық бағдарламалардың ислеп шығылыуын хәм әмелге асырылыуын тәмийинлеу;

денсаулықты сақлау системасының басқару уйымларын қәлиплестиру, оның тармақларын рауажландыру;

дәслепки медициналық-санитариялық хәм медициналық-социаллық жәрдемлерди шөлкемлестиру, олардан хәммениң пайдалана алыуын тәмийинлеу, медициналық жәрдем сапасының клиникалық-статистикалық стандартларына бойсынылыуын қадағалау, өзлерине қараслы аймақта пуқараларды дәрилик затлар хәм медициналық өнимлер менен тәмийинлеу;

денсаулықты сақлау шығынларын қаржылай тәмийинлеудің өз дереклерин қәлиплестиру;

пуқаралардың санитариялық-эпидемиологиялық жақтан тынышлығын тәмийинлеу, профилактикалық, санитариялық-гигиеналық, эпидемияға қарсы хәм тәбиятты қорғау илажларын әмелге асыру;

қоршап турған орталықты қорғау хәм экологиялық қәуипсизликти тәмийинлеу;

айрықша жағдайларда адамлардың өмирин сақлап қалыу хәм олардың денсаулығын қорғау илажларын көриу, пуқараларды айрықша жағдайлар зонасындағы аўхал хәм көрилип атырған илажлар хаққында хабардар етиу;

денсаулықты сақлау системасы уйымлары, мәкемелери, кәрханалардың жумысларын өз-ара муўапықластыру хәм қадағалау, денсаулықты сақлау мәкемелериндеги көрсетилип атырған медициналық-социаллық жәрдемнің сапасын қадағалап бару;

майыплар хәм медициналық-социаллық қорғауға мүтәж адамлардың күш-қуўатын тиклейтуғын мәкемелерди шөлкемлестиру хәм олардың жумысын тәмийинлеу;

шаңарақта, аналық хәм балалықты қорғау илажларын әмелге асыру;

пуқараларға санитариялық-гигиеналық хәм экологиялық билим бериуди шөлкемлестиру;

фармацевтика жумысының бағдарын – дәрилик затларды хәм медициналық буйымларды усақлап реализация етиуди лицензиялауды белгиленген тәртипте әмелге асыру;

денсаулықты сақлаудың жеке хәм басқа түрдеги системаларын раўажландыруды хошаметлеуши шәрт-шәраятлар жаратыу;

нызам хўжетлерине муўапық басқа да ўәкиликлерди әмелге асыру. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерис киргизилген)*

5-статья. Қарақалпақстан Республикасы Денсаулықты сақлау министрлигиниң ўәкиликлери

Қарақалпақстан Республикасы Денсаулықты сақлау министрлиги:

денсаулықты сақлау хәм медициналық қамсызландырудың нормативлик базасын, медициналық жәрдем сапасы хәм көлеминиң мәмлекетлик стандартларын ислеп шығыуда қатнасады;

барлық медицина мәкемелериниң пуқаралардың денсаулығын сақлау ҳаққындағы нызам хўжетлерине бойсынуы үстинен қадағалауды әмелге асырады;

пуқаралардың денсаулығын сақлау тараўында мақсетли мәмлекетлик бағдарламаларды әмелге асырады;

мәмлекет тәрeпинен кепилленген көлем шеклеринде халыққа бирлемши медицианлық-санитариялық жәрдем көрсетилиўин шөлкемлестиреди;

нызам хўжетлерине муўапық басқа да ўәкиликлерди әмелге асырады.

Қарақалпақстан Республикасы Ден саулықты сақлау министрлигиниң

өз үәкилликлери шеклеринде емлеў-профилактика, санитария, эпидемияға қарсы, радиация, экология мәселелери бойынша шығаратуғын нормативлик ҳуқықый актлерди республика аймағындағы барлық мәмлекетлик уйымлар, кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, жәмийетлик бирлеспелер ҳәм физикалық шахслар тәрәпинен орынланыўы шәрт.

6-статья. Жергиликли мәмлекетлик ҳәкимият уйымларының пуқаралардың денсаўлығын сақлаў тараўындағы үәкилликлери

Жергиликли мәмлекетлик ҳәкимият уйымларының бийлигине төмендегилер киреди:

денсаўлықты сақлаў тараўында адам ҳуқықларын қорғаў;

пуқаралардың ден саўлығын сақлаў тараўындағы нызам актлериниң орынланыўын тәмийинлеў;

денсаўлықты сақлаў системасының басқарыў уйымларын қәлиплестириў, оның тармақларын раўажландырыў;

дәслепки медициналық-санитариялық ҳәм медициналық-социаллық жәрдемлерди шөлкемлестириў, олардан ҳәммениң пайдалана алыўын тәмийинлеў, медициналық жәрдем системасының клиникалық-статистикалық стандартларға бойсыныўын қадағалаў, өзлерине қараслы аймақта пуқараларды дәрилик затлар ҳәм медициналық буйымлар менен тәмийинлеў;

денсаўлықты сақлаўдың жеке ҳәм басқа түрдеги системаларын раўажландырыўды хошаметлеўши шәрт-шәраятлар жаратыў;

денсаўлықты сақлаў шығынларын қаржылай тәмийинлеўдиң өз дереклерин қәлиплестириў;

пуқаралардың санитариялық-эпидемиологиялық жақтан тынышлығын тәмийинлеў, профилактика, санитария-гигиена, эпидемияға қарсы ҳәм тәбиятты қорғаў илажларын әмелге асырыў;

қоршап турған орталықты қорғаў ҳәм экологиялық қәўипсизликти тәмийинлеў;

айрықша апатшылық жүз берген жағдайларда адамлардың өмирін сақлап қалыу хәм олардың ден саулығын қорғаудың илажларын көриу, пуқараларды айрықша апатшылық жағдайлар зонасындағы аўхаллар хәм көрилип атырған шаралар ҳаққында хабардар етиу;

денсаулықты сақлау системасы уйымлары, мәкемелери, кәрханалары жұмысларын өз-ара муўапықластыруу хәм қадағалау, денсаулықты сақлау мәкемелериндеги көрсетилип атырған медициналық-социаллық жәрдемнің сапасын қадағалап барыу;

майыплар хәм медициналық-социаллық қорғауға мүтәж адамлардың күш-қуўатын тиклейтуғын мәкемелерди шөлкемлестириу хәм олардың жұмысын тәмийинлеу;

семьяны, аналық хәм балалықты қорғау илажларын әмелге асыруу;

пуқараларға санитариялық-гигиеналық хәм экологиялық билим бериуди шөлкемлестириу;

нызам актлерине муўапық басқа да ўәкилликлерди әмелге асыруу болып табылады.

7-статья. Денсаулықты сақлау системасы

Қарақалпақстан Республикасында денсаулықты сақлаудың мәмлекетлик, жеке хәм басқа да системалары жыйындысынан ибарат бирден-бир денсаулықты сақлау системасы ҳәрекет етеди.

8-статья. Мәмлекетлик денсаулықты сақлау системасы

Мәмлекетлик денсаулықты сақлау системасына Қарақалпақстан Республикасы Денсаулықты сақлау министрлиги, оның қалалық хәм районлық шақапшалары киреди.

Мәмлекетлик денсаулықты сақлау системасына мәмлекет мүлки болған хәм мәмлекетлик денсаулықты сақлау системасының басқарыу уйымларына қараслы емлеу-профилактикалық, сондай-ақ илим-изертлеу мәкемелерине, медицина хәм фармацевтика хызметкерлерин таярлайтуғын, оларды қайта таярлаудан өткеретуғын оқу орынлары, фармацевтика кәрханалары хәм

шөлкемлери, санитария-профилактика мәкемелери, судмедициналық экспертиза мәкемелери, дәрилик затлар, медициналық бұйымлар хәм медициналық техниканы ислеп шығарушы кәрханалар менен тийкарғы жумысы пуқаралардың денсаулығын сақлауға байланысly болған басқа да кәрхана, мәкеме, шөлкемлер киреди.

Илим-изертлеу институтларының клиникалары, министрликлер, ведомстволар, мәмлекетлик кәрханалар, мәкемелер хәм шөлкемлер дүзетуғын емлеу-профилактикалық мәкемелери хәм дәриханалар мәмлекетлик денсаулықты сақлау системасына киреди.

Мәмлекетлик бюджет есабынан тәмийинленетуғын мәмлекетлик денсаулықты сақлау системасының емлеу-профилактикалық мәкемелери халыққа пулсыз хызмет етеди.

Мәмлекетлик денсаулықты сақлау системасының емлеу-профилактика мәкемелери халыққа мәмлекет тәрeпинен кепилленген бийпул медициналық жәрдем көрсетеди. Пулсыз медициналық жәрдем көрсетиу көлеми хәм тәртиби нызам хужжетлери менен белгиленеди.

Мәмлекет тәрeпинен кепилленген медициналық жәрдем көлеминиң белгиленгенинен артықша медициналық хәм басқа түрдеги хызметлер көрсетиу қосымша хызметлер болып, емлениуши тәрeпинен белгиленген тәртипте хақы төленеди.

9-статья. Мәмлекетлик денсаулықты сақлау системасын қаржы менен тәмийинлеу

Мәмлекетлик денсаулықты сақлау системасын қаржы менен тәмийинлеу дереклери төмендегилерден ибарат:

Мәмлекетлик бюджет қәрежетлери;

медициналық қамсыздандыру қәрежетлери;

пуқаралардың денсаулығын сақлауға белгиленген мақсетли қорлардың қәрежетлери;

кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, жәмийетлик бирлеспелер хәм

физикалық шахслардың денсаулықты сақлау мәкемелерине ықтыярлы хәм қайырқомлық төлемлери; *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

банклердиң кредитлери;

нызам актлеринде қадаған етилмеген басқа да дереклер.

10-статья. Денсаулықты сақлаудың жеке хәм басқа түрдеги системалары

Денсаулықты сақлаудың жеке хәм басқа да түрдеги системалары қатарына өз қаржылары, тартылған қаржылар хәм нызам хұжетлерине мууапық басқа да дереклер есабынан қаржыландырылатуғын емлеу-профилактика мәкемелери, дәриханалар, дәрилик затлар, медициналық буйымлар хәм медициналық техниканы испеп шығаратуғын кәрханалар, сондай-ақ фармацевтика жумысы менен шуғылланыушы физикалық шахслар киреди.

Денсаулықты сақлаудың жеке хәм басқа да системаларына қараслы емлеу-профилактикалық мәкемелер пуқаралардың айырым топарларына бийпул медициналық хызмет көрсетеди. Бундай хызметлердиң көлеми, дизими, оларды көрсетиу тәртиби хәм компенсациясы тийисли уәкилликли уйым тәрeпинен белгиленеди.

Денсаулықты сақлаудың жеке хәм басқа да түрдеги системаларында тек ғана нызам хұжетлеринде белгиленген тәртипте қолланыуға рухсат етилген профилактикалық, диагностикалық хәм емлеу құралларынан пайдаланылады.

Денсаулықты сақлаудың жеке хәм басқа да системалары белгиленген тәртипте медициналық хұжетти жүргизиуи хәм статистикалық мағлыұматларды усыныуы шерт.

11-статья. Медицина хәм фармацевтика жумысын лицензиялау

Медициналық жумыс тийисли лицензияға ийе болған юридикалық шахслар тәрeпинен, фармацевтика жумысы болса тийисли лицензияға ийе болған юридикалық хәм физикалық шахслар

тәрепинен әмелге асырылыуы мүмкин. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

13-статья. Халықтың санитариялық-эпидемиологиялық жақтан тынышлығы

Халықтың санитариялық-эпидемиологиялық жақтан тыныш-лығы нызам актлерине муўапық мәмлекетлик уйымлар, кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, жәмийетлик бирлеспелер ҳәм пуқаралар тәрепинен санитария-гигиена тәртибинде эпидемияға қарсы илажлар өткерий арқалы тәмийинленеди.

II. ПУҚАРАЛАРДЫҢ ДЕНСАҰЛЫҒЫН ХУҚЫҚЫЙ ЖАҚТАН ҚОРҒАҰ

13-статья. Пуқаралардың денсаўлығын сақлаў хуқықы

Қарақалпақстан Республикасы пуқаралары денсаўлықты сақлаўда қол қатылмас хуқыққа ийе.

Мәмлекет жасы, жынысы, расасы, миллети, тили, динге мүнәсибети, социаллық шығысы, көз қарасы, жеке ҳәм социаллық жағдайынан бийғәрез пуқаралардың ден саўлығының сақланыўын тәмийинлейди.

Мәмлекет пуқараларда кеселликлердиң ҳәрқандай түрлери барлығынан бийғәрез, олардың кемситиўлерден қорғалыўына кепиллик береді. Усы режени бузыўда айыпкер болған адамлар нызамда белгиленген тәртипте жуўапкер болады.

14-статья. Сырт ел пуқараларының, пуқаралығы болмаған адамлардың денсаўлығын сақлаў хуқықы

Қарақалпақстан Республикасы аймағындағы сырт ел пуқараларының денсаўлықты сақлаў хуқықына Өзбекстан Республикасының халық аралық шәртнамаларына муўапық кепиллик бериледи. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

Қарақалпақстан Республикасында тұрақты жасаушы, бірақ пұқаралығы болмаған адамлар, денсаулықты сақлауда Қарақалпақстан Республикасының пұқаралары менен тең хуқықтан пайдаланады.

Усы статьяның биринши хәм екинши бөлимлеринде көрсетип өтилген пұқаралығы болмаған адамларға медициналық жәрдем көрсетиу тәртиби тийисли ўәкилликли уйым тәрeпинен белгиленеди. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

15-статья. Пұқаралардың денсаулыққа тәсир етиўши факторлар ҳақында мәлимлеме алыу хуқықы

Пұқаралар денсаулыққа тәсир етиўши факторлар ҳақында, соның ишинде жасау аймағының санитариялық-эпидемиологиялық жақтан тынышлығы ҳақында, аўқатланыўдың ақылға уғрас нормалары бойынша, товарлар, жумыслар, хызметлер, олардың қәўипсизлиги, санитариялық нормалары хәм қәделерге муўапықлығы ҳақындағы анық мәлимлемени өз ўақтында алыу хуқықына ийе.

16-статья. Пұқаралардың медициналық-социаллық жәрдем алыу хуқықы

Наўқасланып қалғанда, мийнетке жарамлылығын жоғалтқанда хәм басқа да жағдайларда пұқаралар профилактикалық, диагноз қойыу, емлеу, саламатландыруу, санаторий-курорт, протезортопедия жәрдеми хәм басқа түрдеги жәрдемлерди, сондай-ақ наўқасларды, мийнетке жарамсыз хәм майып адамларды бағыу-күтиу бойынша социаллық илажларды, соның ишинде ўақытша мийнетке жарамсызлық напақасын төлеуди өз ишине алатуғын медициналық-социаллық жәрдем алыу хуқықына ийе.

Медициналық-социаллық жәрдем медицина хызметкерлери хәм басқа қәнигелер тәрeпинен көрсетиледи.

Пұқаралар өзлерин ықтыярлы түрде медициналық қамсыздандырууы тийкарында, сондай-ақ кәрханалар, мәкемелер хәм шөлкемлердің қәрежетлери, өзлериниң жеке қәрежетлери хәм нызам актлеринде

нәзерде тутылмаған басқа да дереклер есабынан қосымша медициналық хәм өзге түрдеги хызметлерден пайдаланыў хуқықына ийе.

Пуқаралардың айырым топарлары протезлер, ортопедиялық, басқа да буйымлар, еситиў қураллары, хәрекет етиў қураллары хәм басқа да арнаўлы қураллар менен жеңиллик берилген түрде тәмийинлениў хуқықына ийе. Бундай хуқыққа ийе болған пуқаралардың топарларын, сондай-ақ оларды тәмийинлеў шәртлери хәм тәртиби тийисли ўәкилликли уйым тәрәпинен белгиленеди. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерис киргизилген)*

Пуқаралар қәнигелестирилген денсаўлықты сақлаў мәкемелеринде медициналық экспертизадан өтиў хуқықына ийе. *(ҚР 11.08.2017-ж. 153/XVII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

17-статья. Айырым түрдеги кәсиплер менен шуғылланыўшы пуқаралардың денсаўлығын сақлаў

Пуқаралардың денсаўлығын сақлаў, жуқпалы хәм кәсиплик кеселликлердиң алдын алыў мақсетинде дизими тийисли тәртипте тастыйықланатуғын ислеп шығарылыўлар хәм айырым кәсиплердиң хызметлери жумысқа кириў ўақтында дәслепки мәжбүрий медициналық тексериўден хәм кейин ўақты-ўақты медициналық тексериўден өткериледи. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

Денсаўлығының жағдайына қарай пуқара айырым түрдеги кәсиплер хәм жоқары дәрежели қәўип дереги болған жумыс пенен шуғылланыўға ўақытша ямаса турақлы жарамсыз деп табылыўы мүмкин. Бундай шешим медициналық көз-қарастан шуғылланыўы надурис деп табылған жумыслар дизимине муўапықластырып медициналық комиссиялар шығарған жуўмақ тийкарында қабыл етиледи хәм оның үстинен судқа арза берилиўи мүмкин.

Медициналық көз-қарастан шуғылланыўы надурис деп табылған айырым түрдеги кәсиплер хәм жоқары дәрежеде қәўипли дерек пенен байланыслы жумыслар дизими Қарақалпақстан Республикасы

Ден саўлықты сақлаў министрлиги тәрәпинен, Қарақалпақстан Республикасы Бәнтлик хәм мийнет қатнасықлары министрлиги хәм Қарақалпақстан Республикалық кәсиплик аўқамы шөлкеми менен бирликте белгиленеди хәм хәр бес жылда кеминде бир мәрте қайтадан қарап шығылады. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында алып тасланған)*

Жумыс бериўшилер өз хызметкерлериниң шәртли түрде медициналық тексерийден өткериўден өз ўақтында өтиўи ушын хәм шәртли түрде медициналық тексерийден өтпеген адамларды жумысқа алыў нәтийжесинде пуқаралардың денсаўлығына келтирилген зыянлы ақыбетлер ушын нызамға муўапық жуўапкер болады.

18-статья. Семьяның денсаўлығын сақлаў

Хәр бир пуқара мәмлекетлик денсаўлықты сақлаў мәкемелеринде семьяға қатнаслы мәселелер, өзинде социаллық әхмийетли кеселликлер хәм әтирапындағылар ушын қәўипли болған кеселликлердиң бары-жоқлығы бойынша, неке хәм семья қатнасықларының медициналық-руўхый тәрәплери бойынша бийпул мәсләхәтлер алыў, сондай-ақ медициналық-нәсиллик хәм басқа мәселелер бойынша мәсләхәтлер алыў хәм тексерийден өтиў ҳуқықына ийе.

Хәр бир семья өзине семьялық шыпакер таңлаў ҳуқықына ийе.

Балалы семьялар пуқаралардың денсаўлығын сақлаў тараўында нызам актлеринде белгиленген жеңилликлерден пайдаланыў ҳуқықына ийе.

Үш жасқа толмаған балалар, сондай-ақ шыпакерлердиң жуўмағы бойынша қосымша қараўға мүтәж болған үлкен жастағы кесели аўыр балалар стационар емлеўханада емленип атырғанда олардың әкеси ямаса анасына яки семьяның баланы тиккелей бағып атырған басқа ағзасына емлеў мәкемесинде оның оның жанында бирге болыўы ушын имканият жаратылады хәм мийнетке жарамсызлық қағазы бериледи.

19-статья. Ер жетпегенлердиң ҳуқықлары

Мәмлекет ер жетпегенлердің денсаулығын сақлау хуқықларын олардың физикалық, рухый раужланыуы ушын, кеселликлердің алдын алыу ушын ең қолайлы шараят жаратыу, сондай-ақ мектепке шемемги билим беріу шөлкемлеринде, мектеплерде хэм басқа мәкемелерде медициналық хызметти жолға қойыу арқалы тәмийинлейди. *(30.06.2021-ж. 152/ХХ-санлы ҚР Нызамы тийкарында алып тасланған)*

Ер жетпегенлер төмендеги хуқықларға ийе:

Денсаулықты сақлау министрлиги тәрeпинен белгиленетуғын тәртипте диспансерлик бақлауда болыу хэмде балалар хэм жас өспиримлердің емлеу-профилактикалық мәкемелеринде емлениу;

санитариялық-гигиеналық билим алыу, оқыу хэм өзлериниң физиологиялық өзгешеликлери хэм денсаулығына сай шараятларда мийнет етиу;

кәсипке жарамлылығын анықлау пайытында бюджет қаржылары есабынан бийпул медициналық мәсләхәтлер алыу;

денсаулығы хаққында өзлери ушын қолайлы түрде зәрүр мәлимлемелер алыу.

Он төрт жастан өткен ер жетпегенлер өзлери хаққындағы мағлыұматларды билген халда медициналық араласыуға ықтыярлы түрде келисим беріу ямаса оннан бас тартыу хуқықына ийе.

Физикалық яки рухый раужланыуында кемиси бар ер жетпегенлер ата-аналарының ямаса олардың орнын басыушы шахслардың арзасы бойынша бюджет қәрежетлери, қайырқомлық қорлары хэм басқа қорлардың қәрежетлери, сондай-ақ ата-аналар ямаса олардың орнын басыушы шахслардың қәрежетлери есабынан социаллық қорғау системасы мәкемелеринде жасауы мүмкин.

Ата-аналар ямаса басқа шахслардың өз тәрбиясындағы ер жетпегенлердің хуқықларын хэм мәплерин бузыуы, оларды тәрбиялаудан бас тартыуы, ер жетпегенлер менен олардың денсаулығына зыян келтиретуғын дәрежеде рейимсиз қатнаста

болыуы нызамда белгиленген тәртіпте жууапкершиликке тартыуға себеп болады. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

20-статья. Әскерий хызметкерлер, әскерий хәм альтернативалық хызметке шақырылатуғын хәм әскерий хызметке контракт бойынша алынатуғын пуқаралардың хуқықлары

Әскерий хызметкерлер әскерий хызметке жарамлы ямаса жарамсыз екенлигин анықлау ушын медициналық тексерийден өтиу хәм әскерий-медициналық комиссияның шешими тийкарында әскерий хызметтен мүддетинен бурын босатылу хуқықына ийе.

Әскерий хәм альтернативалық хызметке шақырылатуғын ямаса әскерий хызметке контракт бойынша алынатуғын пуқаралар медициналық тексерийден өтеди хәм денсаулығы бойынша әскерий хызметке шақырыуды кешиктириу ямаса шақырылудан азат етилиу хуқықын беретуғын медициналық мағлыұматлар хаққында толық мәлимлеме алыу хуқықына ийе.

21-статья. Пенсия жасындағы пуқаралардың хуқықлары

Пенсия менен тәмийинлениу хуқықы берилетуғын жасқа жеткен пуқараларға мәмлекет тәрепинен денсаулықты сақлау системасы мәкемелеринде медициналық-социаллық жәрдем көрсетиледи. *(ҚР 11.08.2017-ж. 153/XVII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

Медициналық-социаллық жәрдем көрсетиу өз ишине стационарлық-амбулаториялық жол менен дауалауды, санаторий хәм дем алыу үйлеринде саламатландырыуды, жеке баслы адамларға олардың өз үйинде хәм интернат үйлерде хызмет етиуди қамтыйды.

Пенсия жасындағы пуқаралар медициналық жуумақ тийкарында нызам актлерине мууапық социаллық қамсызландырыу қәрежетлери, денсаулықты сақлау уйымларының қәрежетлери хәм кәрханалар, мәкемелер менен шөлкемлердің қәрежетлери есабынан ден саулықты тиклеу хуқықына ийе. *(ҚР 11.08.2017-ж. 153/XVII-санлы Нызамы тийкарында өзгерис киргизилген)*

22-статья. Майыптардың хуқықлары

Майыптар, соның ишинде майып балалар хэм балалықтан майыптар медициналық-социаллық жәрдем алыў, денсаўлықты тиклеўдиң барлық түрлеринен пайдаланыў, дәрилик затлар, протез-ортопедия буйымлары, хәрекет етиў қураллары менен жеңиллик берилген тийкарларда тәмийинлениў, сондай-ақ кәсип ийелеў хэм қайта таярлықтан өтиў хуқықына ийе.

Майыптар мәмлекетлик денсаўлықты сақлаў системасы мәкемелеринде бийпул медициналық-санитариялық жәрдем алыў, үйинде күтим қылыныў, басқалардың күтимине мүтәж болған жалғыз баслы майыптар, созылмалы руўхый кеселликлерге шалынған майыптар болса майыптар хэм қариялар ушын арналған интернат үйлеринде жасаў хуқықына ийе. *(ҚР 11.08.2017-ж. 153/XVII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

Майыптарға медициналық-социаллық жәрдем көрсетиў тәртиби хэм оларға берилетуғын жеңилликлер дизими нызам актлеринде белгиленеди.

23-статья. Айрықша апатшылық жағдайлар ақыбетинен жәбир көрген пуқаралардың хуқықлары

Айрықша апатшылық жағдайлар ақыбетинен жәбир көрген пуқаралар бийпул медициналық жәрдем алыў хэм денсаўлықты тиклеў түринде емлениў, айрықша апатшылық жағдай зыянларын сапластырыў хэм өмири және ден саўлығына туўылып турған қәўипти азайтыўға қаратылған гигиеналық илажларды хэм эпидемияға қарсы илажларды өткерий хуқықына ийе.

Айрықша апатшылық жағдайлар шараятында адамларды қутқарыў хэм медициналық жәрдем көрсетиў ўақтында жәбир көрген пуқараларға бийпул емлениў, соның ишинде санаторий-курортларда емлениў, ден саўлықты тиклеўдиң барлық түрлеринен пайдаланыў, сондай-ақ нызам актлеринде белгиленген тәртипте материаллық компенсация алыў кепиллиги бериледи.

24-статья. Наўқастың хуқықлары

Наўқас медициналық жәрдем сорап мүрәжәт еткен хәм медициналық жәрдем алып атырған ўақытта төмендеги хуқықларға ийе;

медицина хызметкерлери хәм хызмет көрсетиўши хызметкерлердиң хұрмет-иззет, қайырхонлық көрсетиўи;

шыпакерди хәм емлеў-профилактикалық мәкемени таңлаў;

санитария-гигиена талапларына жуўап беретуғын шараятта тексерийден өтиў, емлениў хәм күтилиў;

белгиленген тәртипте өз өтинишине қарай басқа қәнигелердиң консилиумын өткерий хәм олардан мәсләхәтлер алыў; *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

медициналық жәрдем сорап мүрәжәт еткенлиги, денсаўлығының жағдайы, қойылған диагноз ҳаққында мағлыўматлар хәм оны тексерий және емлеў ўақтында алынған басқа мағлыўматлардың сыр сақланыўы;

медициналық араласыўға өз ықтыяры менен разылық бериў ямаса оннан бас тартыў;

өз хуқық, миннетлери бойынша хәм денсаўлығының жағдайы ҳаққында мағлыўмат алыў, сондай-ақ денсаўлығының жағдайына байланыслы оның мәплерин жақлайтуғын адамларды таңлаў;

ықтыярлы медициналық қамсызландырыўда медициналық хәм басқа түрдеги хызметлерден пайдаланыў;

медициналық жәрдем көрсетиў ўақтында денсаўлығына зыян келтирилсе, оның орны нызам актлеринде белгиленген тәртипте өтеледи;

хуқықты қорғаў ушын жанына адвокат ямаса басқа нызамлы ўәкил қойылады.

Хуқықлары бузылған жағдайда наўқас ямаса оның нызамлы ўәкили тиккелей емлеў-профилактикалық мәкемелердиң басшысына ямаса

басқа мәпдар адамына, жоқары басқаруы уйымына яки судқа шағым менен мүрәжәт етиуи мүмкин.

25-статья. Пуқаралардың өзлеринң жеке денсаулық жағдайлары ҳаққында мағлыұмат алыу ҳуқықы

Хәр бир пуқара өзиниң денсаулық жағдайы ҳаққында, соның ишинде тексерийү нәтийжелери, қандай кесели барлығы, қандай диагноз қойылғанлығы, кеселликтиң буннан былай қандай өтиуйине байланыслы болжаулар, емлеу усыллары хәм усы усылларға байланыслы қәуйп-қәтер, медициналық араласыудың итимал болған түрлери хәм олардың ақыбетлери, әмелге асырылған емлеу нәтийжелери ҳаққында мағлыұматлар алыу ҳуқықына ийе.

Пуқараның денсаулығы ҳаққындағы мағлыұмат оның өзине, он төрт жасқа толмаған шахслар хәм нызамда белгиленген тәртипте мәмилеге уқыпсыз деп табылған пуқаралардың денсаулығы ҳаққындағы мағлыұматлар болса олардың нызамлы ўәкиллерине емлеу-профилактикалық мәкемениң емлеуши шыпакери, бөлим баслығы ямаса тексерийүге хәм емлеуге тиккелей қатнасып атырған басқа қәнигелер тәрөпинен бериледи. [\(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген\)](#)

Кеселликтиң раўажланыу барысы қолайсыз деп болжау етилген жағдайларда буны бийтап пуқараға билдирийи лазым. Егер, ол өзиниң семья ағзаларына бул ҳаққында айтыуды қадаған етпеген болса, усундай мағлыұмат бериуйи ушын қандай да бир адамды тайынламаған болса, онда оларға да медициналық-әдеплилик қәделерин сақлау менен хабар етилиуйи тийис.

Пуқараның талабына муўапық оған оның денсаулық жағдайын көрсететуғын медициналық хұжетлерден көширмелер бериледи.

Пуқараның медициналық хұжетлеринде көрсетилген мағлыұматлар шыпакерлик сыр болып, ол тек усы нызамның 45-статьясының үшінши бөлиминде нәзерде тутылған тийкарларда ғана пуқараның келисимисиз берилиуйи мүмкин.

26-статья. Медициналық араласыуға келисим бериу

Пуқараның өз кеселине байланысly мағлыұматларды билип өз ықтыяры менен келисим бериуи медициналық араласыұдың дәслепки зәрүрли шәрти болып табылады.

Пуқараның денсаулық жағдайы өз еркин билдириуіге мүмкиншилик бермейтуғындай аұхалға түскенде, ал медициналық араласыұды кешиктириуіге болмайтуғын ҳалатларда пуқараның мәплеринде медициналық араласыұды әмелге асыруу мәселесин консилиум шешеди, егер консилиумға жыйнау мүмкиншилиги болмаған жағдайда, соңғылығында емлеу-профилактика мәкемесиниң лауазымлы адамларын хабардар етиу шәрти менен тиккелей емлеуши (нәўбетши) шыпакер шешеди.

Он төрт жасқа толмаған шахсларға ҳәм нызамда белгиленген тәртипте мәмилеге уқыпсыз деп табылған пуқараларға қатнаслы медициналық араласыұға олардың нызамлы ўәкиллери келисим береди. Ата-ана ямаса басқа нызамлы ўәкиллер жоқлығынды медициналық араласыұ ҳаққында шешимди консилиум қабыл етеди, ал консилиумға жыйналыұдың мүмкиншилиги болмаған жағдайда, кейин-ала емлеу-профилактикалық мәкемениң лауазымлы шахслары ҳәм наўқастың нызамлы ўәкиллерин хабардар етиу шәрти менен тиккелей емлеуши (нәўбетши) шыпакер қабыл етеди. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

27-статья. Медициналық араласыұдан бас тартыу

Усы нызамның 28-статьясында нәзерде тутылған жағдайлардан басқа ўақытта пуқара ямаса оның нызамлы ўәкили медициналық араласыұдан бас тартыу яки оның тоқталыұын талап етиу ҳуқықына ийе болады. Бундай жағдайда шыпакер жазба түрде тастыйықлама алыұға, егер тастыйықлама алыұдың мүмкиншилиги болмаса медициналық араласыұдан бас тартыұды гўуалардың қатнасыұында тийисли акт пенен тастыйықлап алыұға ҳақлы.

Егер медициналық араласыұдан наўқастың нызамлы ўәкили бас тартса ҳәм бул жағдай наўқас ушын аўыр ақыбетлерге алып келиуи мүмкин болса, шыпакер бул ҳаққында қәўендерлик ҳәм ғамхорлық

етиўши уйымларға хабарлаўы шәрт.

28-статья. Пуқаралардың келисимисиз медициналық жәрдем көрсетиў

Әтираптағылар ушын қәўипли кеселликлерге шатылған адамларға пуқаралар ямаса олардың ыызамлы ўәкиллериниң келисимисиз медициналық жәрдем көрсетилиўине (медициналық көзден өткерий, емлеўханаға жатқарий, бақлаў хәм басқалардан бөлеклеў) ыызамлар менен белгиленген тийкарларда хәм тәртипте жол қойылады.

III. ПУҚАРАЛАРҒА МЕДИЦИНАЛЫҚ-СОЦИАЛЛЫҚ ЖӘРДЕМ КӨРСЕТИЎ

29-статья. Басланғыш медициналық-санитариялық жәрдем

Мәмлекетлик денсаўлықты сақлаў системасының, жәмийетлик бирлеспелердиң мәкемелери көрсететуғын басланғыш медициналық-санитариялық жәрдеми медициналық хызмет көрсетиўдиң тийкарғы, қолай хәм бийпул түри болып, төмендегилерди өз ишине алады: *(ҚР 11.08.2017-ж. 153/XVII-санлы, 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы ыызамлары тийкарында өзгерислер киргизилген)*

ең көп тарқалған кеселликлерди, зақымланыў, зәхәрлениў хәм басқа да тез жәрдем талап ететуғын наўқасларды емлеў;

санитариялық-гигиеналық хәм эпидемияға қарсы илажларды, ең әхмийетли кеселликлердиң медициналық профилактикасын өткерий;

семьяны, аналық хәм балалықты қорғаў бойынша илажларды, жасайтуғын орны бойынша пуқараларға медициналық-санитариялық жәрдем көрсетиўге байланыслы басқа да илажларды өткерий;

жеке түрдеги ямаса денсаўлықты сақлаўдың басқа да системалары тәрөпинен көрсетилетуғын басланғыш медициналық-санитариялық жәрдем көрсетиў шәртнама тийкарында әмелге асырылады.

Басланғыш медициналық-санитариялық жәрдем көрсетиўдиң көлеми

хәм тәртиби Қарақалпақстан Республикасы Денсаулықты сақлау министрлиги тәрәпинен белгиленеди. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында алып тасланған)*

30-статья. Қыстаулы хәм тез медициналық жәрдем

Пуқаралар денсаулықты сақлау системасының қәлеген емлеу-профилактикалық мәкемесинде қыстаулы медициналық жәрдем алыу хуқықына ийе.

Медицина хәм фармацевтика хызметкерлери пуқараларға қыстаулы медициналық жәрдем көрсетиуге миннетли. Олар қыстаулы медициналық жәрдем көрсетиуден бас тартқаны, сондай-ақ пуқаралардың денсаулығына келтирген зәлели ушын нызамға мууапық жууапкер болады.

Тез медициналық жәрдем денсаулықты сақлау системасының арнаулы тез медициналық жәрдем хызмети тәрәпинен Қарақалпақстан Республикасы Денсаулықты сақлау министрлиги белгилеген тәртипте *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында алып тасланған)* көрсетиледи.

Пуқараның өмири қәуип астында болған жағдайда медицина хызметкерлери оның емлеу-профилактика мәкемесине алып барыу ушын хәр қандай транспорт түринен пайдаланыу хуқықына ийе. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

Хәдийсе жүз берген жерде медицина хызметкерлери жетип келгенше басланғыш қыстаулы жәрдемди милиция, өрттен қорғау, авариялық хызметлери хәм транспорт шөлкемлериниң хызметкерлери, сондай-ақ нызамшылық пенен усындай ұазыйпа жүкленген басқа да қәсиплердиң үәкиллери көрсетиуи шәрт. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

31-статья. Қәнигелестирилген медициналық жәрдем

Қәнигелестирилген медициналық жәрдем профилактика, диагноз қойыу, емлеудиң хәм қурамалы медицина технологияларын

пайдаланыудың арнаўлы усылларын талап ететуғын кеселликлерге шатылған пуқараларға көрсетиледи.

Қәнигелестирилген медициналық жәрдем емлеў-профилактика мәкемелеринде шыпакер қәнигелер тәрeпинен көрсетиледи.

Денсаўлықты сақлаў мәкемелеринде көрсетилетуғын арнаўлы медициналық жәрдемнің түрлери, көлеми ҳәм сапа стандартлары тийисли ўәкилликли уйым тәрeпинен белгиленеди. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

32-статья. Социаллық әҳмийетке ийе кеселликлерге шатылған пуқараларға медициналық-социаллық жәрдем көрсетиў

Социаллық әҳмийетке ийе кеселликлерге шатылған пуқараларға мәмлекетлик денсаўлықты сақлаў системасының тийисли емлеў-профилактикалық мәкемелеринде медициналық-социаллық жәрдем көрсетиледи ҳәм турақлы медициналық бақлаў арқалы тәмийинленеди.

Социаллық әҳмийетке ийе кеселликлер дизими ҳәм усындай кеселликлерге шатылған адамлар ушын жеңилликлер, сондай-ақ оларға көрсетилетуғын медициналық-социаллық жәрдем түрлери ҳәм көлеми тийисли ўәкилликли уйым тәрeпинен белгиленеди. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

Социаллық әҳмийетке ийе кеселликлерге шатылған пуқараларға көрсетилетуғын медициналық-социаллық жәрдем түрлерин ҳәм көлемин Қарақалпақстан Республикасы Ден саўлықты сақлаў министрлиги мәпдар министрликлер ҳәм ведомстволар менен бирликте белгилейди. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында алып тасланған)*

33-статья. Әтираптағылар ушын қәўипли болған кеселликлерге шатылған пуқараларға медициналық-социаллық жәрдем көрсетиў

Әтираптағылар ушын қәўипли болған кеселликлерге шатылған пуқараларға медициналық-социаллық жәрдем көрсетиў мәмлекетлик

денсаулықты сақлау системасының усындай мақсетке арналған мәкемелерінде бийпул әмелге асырылады.

Әтираптағылар ушын қәўипли болған кеселликлердің дизими, сондай-ақ, оларға шатылған пуқараларға көрсетилетуғын медициналық-социаллық жәрдемнің түрлери хәм көлеми тийисли ўәкилликли уйым тәрeпинен белгиленеди. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

34-статья. Профилактика, диагноз қойыу, емлеудің жаңа усылларын, дәрилик затларды, дезинфекция қуралларын қолланыу хәм биомедициналық изертлеулер өткеріу тәртиби

Денсаулықты сақлау практикасында тек нызамлар менен белгиленген тәртипте қолланыуға руқсат етилген профилактика, диагноз қойыу, емлеу усылларынан, медицина технологиялары, дәрилик затлар хәм дезинфекция қуралларынан пайдаланылады.

Қолланыуға руқсат етилмеген, бирақ белгиленген тәртипте көрип шығылып атырған диагноз қойыу, емлеу усыллары хәм дәрилик затлардан наўқасты емлеу мәпин гөзлеген халда тек ғана оның ықтыярлы рәўиштеги жазба келисими алынғаннан кейин, он төрт жасқа толмаған шахсларды емлегенде болса тек ғана олардың өмирине тиккелей қәўип туўылған жағдайда хәм нызамлы ўәкиллеринің жазба келисими менен ғана пайдаланыу мүмкин. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

Усы статьяның екінши бөлимінде нәзерде тутылған диагноз қойыу, емлеу усыллары хәм дәрилик затларды дезинфекция қуралларын, соның ишинде сырт еллерде пайдаланатуғын түрлерин қолланыу тәртиби тийисли ўәкилликли уйым тәрeпинен белгиленеди.

Адамды объект сыпатында қарап биомедициналық изертлеулер өткеріуге тартыу тек лаборатория тәжирийбелери өткерилгеннен соң хәм пуқараның жазба түрдеги келисими алынғаннан кейин ғана мәмлекетлик ден саулықты сақлау системасы мәкемелерінде иске асырылады. Пуқараны биомедициналық изертлеулерге қатнасыуға мәжбүрлеу мүмкин емес.

Биомедициналық изертлеу өткерийге пуқарадан келисим алынып атырғанда оған изертлеудің мақсетлери, усыллары, қосымша ақыбетлери, итимал болған қәўпи, қанша даўам ететуғыны хәм күтилетуғын нәтийжелери ҳаққында мағлыўматлар берилиўи тийис. Пуқара изертлеудің қәлеген басқышында оған қатнасыўдан бас тартыў ҳуқықына ийе болады.

Белгиленген тәртипте тексерий сынаўларынан өтпеген профилактика, диагноз қойыў, емлеў усыллары хәм дәрилик затларды үгит-нәсиятлаў, соның ишинде ғалаба хабар қуралларында үгит-нәсиятлаў қадаған етиледи. Усы норманы бузыў нызам менен белгиленген тәртипте жуўапкершиликке алып келеди.

35-статья. Пуқараларды дәрилик затлар хәм медициналық буйымлар менен тәмийинлеў

Рецептсиз берилетуғын дәрилик затлардың дизими Өзбекстан Республикасы Денсаўлықты сақлаў министрлиги тәрeпинен тастыйықланады.

Дәрилик затлар хәм жеке тәртипте пайдаланылатуғын медициналық буйымлар менен жеңиллик берилген тийкарларда тәмийинленетуғын пуқаралар категориялары тийисли тәртипте белгиленеди. Мәмлекетлик денсаўлықты сақлаў системасының емлеўши шыпакерлери пуқаралардың дәрилик затлар менен жеңиллик берилген тийкарларда тәмийинлениўи ушын рецепт жазып берий ҳуқықына ийе.

IV. МЕДИЦИНАЛЫҚ ЭКСПЕРТИЗА

36-статья. Мийнетке ўақытша жарамсызлық экспертизасы

Пуқаралардың кеселлик, зақымланыў, хәмиледарлық, туўыў хәм туўыўдан кейинги дәўири, шаңарақтың наўқас ағзасының күтими, протез қойдырыў, санаториялық-курортлық емлениў хәм басқа да жағдайлардағы мийнетке ўақытша жарамсызлығы бойынша экспертизасы нызамшылықта белгиленген тәртипте өткериледи.

Мийнетке ўақытша жарамсызлықты экспертизадан өткеріу мамлекетлик денсаўлықты сақлаў системасының емлеўши шыпакерлери тәрeпинен әмелге асырылады ҳәм олар пуқараларға мийнетке жарамсызлық қағазын бeреди. Жеке ҳәм басқа түрдеги денсаўлықты сақлаў системасында емленген пуқараларға мийнетке жарамсызлық қағазы тийисли ўәкилликли уйым тәрeпинен белгиленген тәртипте бериледи.

Мийнетке ўақытша жарамсызлық экспертизасы өткерилгенде хызметкерди денсаўлығының жағдайына бола ўақытша ямаса турақлы түрде басқа жумысқа өткеріу зәрүрлиги ҳәм мүддети анықланады, сондай-ақ пуқараны белгиленген тәртипте, соның ишинде онда майыплық белгилери болған жағдайда шыпакерлик-мийнет экспертлик комиссиясына жиберіу ҳаққында шешим қабыл етиледи. [*\(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген\)*](#)

37-статья. Медициналық-мийнет экспертизасы

Медициналық-мийнет экспертизасы пуқаралардың майыплығының себеплерин ҳәм топарын, олардың мийнетке жарамлылықты жоғалтыу дәрежесин, сондай-ақ денсаўлығын тиклеўдиң мүмкиншиликлери менен мүддетлерин, социаллық қорғаў илажларын белгилейди, тийисли жуўмақлар бeреди. Бул жуўмақлар кәрханалар, мәкемелер, шөлкемлер, жәмийетлик бирлеспелер ҳәкимшиликлери ушын миннетли болып табылады.

Медициналық-мийнет экспертизасын шөлкемлестириу ҳәм өткеріу тәртиби нызамлар менен белгиленеди. Медициналық-мийнет экспертизасын өткерген мәкемениң жуўмағы үстинен пуқараның өзи ямаса оның нызамлы ўәкили судқа шағым етиуи мүмкин.

38-статья. Әскерий-медициналық экспертиза

Әскерий-медициналық экспертиза әскерий ямаса альтернативлик хызметке шақырылатуғын, әскерий хызметке контракт бойынша алынатуғын, Өзбекстан Республикасы қураллы күшлериниң ишки ислер ҳәм миллий қәўипсизлик хызмети уйымларының запасында турған пуқаралардың ҳәм әскерий хызметкерлердиң денсаўлық

жағдайы бойынша әскерий хызметке жарамлы ямаса жарамсыз екенлигин, кеселлик, жарақатланыушылық, зақымланыушылық әскерий хызмет (әскерий жыйындарды өтиу) менен байланыслығын анализлейди, әскерий хызметкерлерге медициналық-социаллық жәрдем көрсетиу хәм олардың денсаулығын тиклеудің түрлерин, көлемин хәм мүддетлерин белгилейди.

Әскерий медициналық экспертизаны шөлкемлестириу хәм өткерииу тәртибин, сондай-ақ әскерий ямаса альтернативалық хызметке шақырылатуғын, әскерий хызметке контракт бойынша алынатуғын пуқаралар менен әскерий хызметкерлердің денсаулығына байланыслы қойылатуғын талаптар тийисли уәкилликли уйым тәрпинен белгиленеди. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

Әскерий-медициналық экспертизаның жууақлары лауазымлы адамлардың орынлауы ушын миннетли болып табылады. Әскерий-медициналық экспертизаны өткерген мәкемениң жууағы үстинен пуқараның өзи ямаса оның нызамлы уәкили судқа шағым етиу хуқықына иие.

39-статья. Суд-медициналық хәм суд-психиатриялық экспертизалар

Суд-медициналық экспертиза мәмлекетлик денсаулықты сақлау ситемасының медициналық мәкемелеринде эксперт тәрпинен, ол болмаған жағдайда экспертиза өткерииуге тартылған шыпакер тәрпинен сорау жүргизип атырған адамның, тергеушиниң, прокурордың қарары ямаса судтың уйғарыуы тийкарында өткериледи.

Суд-психиатриялық экспертиза мәмлекетлик денсаулықты сақлау ситемасының усы мақсетке арналған мәкемелеринде өткериледи.

Суд-медициналық хәм суд-психиатриялық экспертизаларды шөлкемлестириу хәм өткерииу тәртиби нызам актлеринде белгиленеди.

Суд-медициналық хәм суд-психиатриялық экспертизаларды өткерген мәкемелердің жууақлары үстинен пуқараның өзи ямаса оның

нызамлы ўәкили судқа шағым етиўи мүмкин.

40-статья. Патологиялық-анатомиялық изертлеўлер өткерий ҳәм адамның өлген ўақтың анықлыў

Патологиялық-анатомиялық изертлеўлер денсаўлықты сақлаў мәкемелеринде адам тири ўақытта ҳәм өлгеннен соң диагноз қойыў (биопсия ҳәм аутопсия), сондай-ақ клиникалық шараятта диагноз қойыў ҳәм кеселликти емлеў жумысларының дурыс алып барылғанлығын қадағалаў, өлим себеплери ҳаққында анық мағлыўматлар алыў мақсетинде өткериледи.

Патологиялық-анатомиялық изертлеўлер өткерий ҳәм адамның өлген ўақтың анықлаў тәртиби тийисли ўәкилликли уйым тәрәпинен белгиленеди. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерис киргизилген)*

V. МЕДИЦИНА ҲӘМ ФАРМАЦЕВТИКА ХЫЗМЕТКЕРЛЕРИ

41-статья. Медицина ҳәм фармацевтика жумыслары менен шуғылланыў ҳуқықы

Қарақалпақстан Республикасында медицина ҳәм фармацевтика жумыслары менен шуғылланыў ҳуқықына жоқары ямаса орта арнаўлы медицина оқыў орынларын тамамлағанлығы ҳаққында дипломды алған шахслар ийе болады.

Медициналық ҳәм фармацевтикалық мағлыўматы ҳаққындағы дипломды сырт ел мәмлекетлеринде алған шахслардың медицина ямаса фармацевтика жумысы менен шуғылланыўына тийисли ўәкилликли уйым тәрәпинен белгиленетуғын тәртипте жол қойылады.

Ийелеген кәсиби бойынша үш жылдан көп ислеменген медицина ҳәм фармацевтика хызметкерлериниң өз жумысы менен шуғылланыўына тийисли оқыў орынларында қайта таярлықтан өткеннен соң ямаса тийисли ўәкилликли уйымының аттестациялық комиссиясы өткеретуғын аттестация тийкарында жол қойылады.

Медицина ямаса фармацевтика саласында тамамланбаған жоқары мағлыұматқа ийе болған шахслардың медицина саласында орта мағлыұматы болған хызметкерлер ислеитұғын лаўазымларда медициналық ямаса фармацевтикалық жумыс пенен шуғылланыўына тийисли ўәкилликли уйым тәрeпинен белгиленетуғын тәртипте жол қойылады.

Жоқары ҳәм орта арнаўлы медицина оқыў орынлары студентлериниң пуқараларға медициналық жәрдем көрсетиўде оқыў бағдарламаларына муўапық қатнасыўына медицина хызметкерлери қадағалаўы астында тийисли ўәкилликли уйым тәрeпинен белгиленетуғын тәртипте жол қойылады. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерис киргизилген)*

Нызамсыз түрде медициналық ҳәм фармацевтикалық жумыс пенен шуғылланыўшы адамлар нызамға муўапық жуўапкер болады.

42-статья. Жеке медициналық практика менен шуғылланыў хуқықы

(Бул статья ҚР ЖК 12.11.2008-жыл XI сессиясында қабыл етилген нызам тийкарында алып тасланған)

43-статья. Кәсиплик медицина ҳәм фармацевтика ассоциациялары

Медицина ҳәм фармацевтика хызметкерлери өз хуқықларын қорғаў, медицина ҳәм фармацевтика практикасын раўажландырыў, илим-изертлеў жумысларына жәрдем етиў, медицина ҳәм фармацевтика хызметкерлериниң кәсиплик жумысы менен байланыслы басқа да мәселелерди шешиў мақсетинде ықтыярлы тийкарда қәлиплесетуғын кәсиплик ассоциациялар ҳәм басқа да жәмийетлик ассоциацияларды дүзиў хуқықына ийе.

Кәсиплик медицина, фармацевтика ассоциациялары ҳәм басқа да жәмийетлик ассоциациялар өз жумысларын уставлар тийкарында ҳәм нызам актлерине муўапық әмелге асырылады.

VI. ЖУЎМАҚЛАЎШЫ РЕЖЕЛЕР

44-статья. Қарақалпақстан Республикасы шыпакерлериниң анты

Шыпакерлик диплом алып атырған адамлар төмендеги мазмунда ант береді:

«Шыпакер деген жоқары атақты алып, медицина жұмысына кириседи екенмен;

өзимниң бар билимим менен шеберлигимди наўқасты даўалаўға хәм инсан ден саўлығын сақлаўға бағышлаўға;

жасы, жынысы, расасы, миллети, тили, дини, көз-қараслары, социаллық келип шығыўы хәм жәмийетлик жағдайынан бийғәрез хәр бир наўқасқа күш-ғайратым менен ўақтымды аямай медициналық жәрдем көрсетиўге;

наўқастың денсаўлығын жеке мәплеримнен жоқары қойыўға, киши пейил хәм хақ нийетли болыўға, өз билимим менен шеберлигимди турақлы түрде жетилистирип барыўға;

шыпакерлик сырды сақлаўға;

адамлар алдында мудама мийрим-шәпәәтли болыўға хәм олардың шыпа табыўына исеним туўдырыўға;

Гиппократ, Әбиў Әлий ибн Сина усаған уллы тәўиплердиң даңқлы дәстүрлерин даўам еттириўге салтанатлы ант етемен.

Усы антқа өмиримниң ақырына шекем садық болып қалыўға шәрт етемен».

Шыпакерлер антты бузғанлығы ушын ызамда белгиленген жуўапкершиликке тартылады.

45-статья. Шыпакерлик сыр

Пуқараның медициналық жәрдем сорап мүрәжат еткенлиги, оның денсаўлығының жағдайы, кеселлигине қойылған диагноз хаққында хәм оны тексерий және даўалай даўамында алынған басқа да мағлыўматлар шыпакерлик сырды қурайды.

Шыпакерлик сыр болып есапланған мағлыұматлардан оқыў, сондай-ақ кәсипке, хызметке байланыслы ҳәм басқа да ўазыйпаларды атқарыў ўақтында хабардар болып қалған адамлардың бул мағлыұматларды пуқара ямаса оның нызамлы ўәкилиниң разылығысыз жәрия етиўге жол қойылмайды, усы статьяның үшінши бөлимінде белгиленген жағдайлар буған кирмейди.

Шыпакерлик сыры болып есапланған мағлыұматларды пуқара ямаса оның нызамлы ўәкилиниң келисимисиз бериўге төмендегилерге муўпық жол қойылады; *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

аўхалының аўырлығына себепли өз тилек-ықтыярын билдире алмайтуғын пуқараны тексерий ҳәм даўалаў мақсетинде;

жуқпалы кеселликлер тарқалыўы, жалпы зәхәрлениў ҳәм зыянланыў қәўпи туўылғанда;

тергеў ямаса суд тексерийуиниң өткерилиўине байланыслы сорастырыў ҳәм тергеў уйымларының, прокуратура ҳәм судтың сораўы бойынша;

он төрт жасқа толмаған ер жетпеген шахсқа жәрдем көрсетилип атырғанда оның ата-анасы ямаса нызамлы ўәкиллерин хабардар етиў ушын; *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерис киргизилген)*

пуқараның денсаўлығына нызамсыз ҳәрекетлер ямаса бахытсыз ҳәдийсе ақыбетинде зыян келтирилген деп гүман етиўге тийкарлар болса.

Шыпакерлик сыр деп есапланған мағлыұматларды нызамда белгиленген тәртипке бойсынбай жәрия еткенлиги ушын тийисли адамлар нызам актлерине муўапық медицина ҳәм фармацевтика хызметкерлери менен теңдей жуўапкер болады.

46-статья. Пуқаралардың денсаўлығына келтирген зыянды өтеў

Пуқаралардың денсаўлығына зыян келтирилген жағдайларда айыпкерлер жәбирленгенлер көрген зыян орнын нызам актлеринде

белгиленген көлөм хэм тәртипте қаплауы шәрт. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерислер киргизилген)*

Нызамсыз хәрекетлерден жәбир көрген пуқараларға медициналық жәрдем көрсетиуҗе сарпланған қәрежетлер олардың денсаулығына келтирилген зыян ушын жууапкер болған физикалық хэм юридикалық шахслардан өндириледи. *(ҚР 18.08.2018-ж. 200/XXII-санлы Нызамы тийкарында өзгерис киргизилген)*

Медицина хэм фармацевтика хызметкерлери өз кәсиплик уазыйпаларын қәнигели орынламауы ақыбетинде пуқаралардың өмири, денсаулығына зыян келген жағдайларда келтирилген зыянның орны нызам актлеринде белгиленген тәртипте қапланады.

Зыянның орнын өтеу хәрекеттеги нызамға мууапық медицина хэм фармацевтика хызметкерлерин интизамлық, хәкимшилик ямаса жынаят жууапкершиликтен азат етпейди.

47-статья. Денсаулықты сақлау тарауында пуқаралардың хуқық еркинликлерин кемситиуши мәмлекетлик уйымлар хэм лауазымлы адамлардың хәрекетлери устинен пуқаралардың шағым етиу хуқықы

Мәмлекетлик уйымлар хэм лауазымлы адамлардың усы нызамда белгиленген пуқаралардың хуқық хэм еркинликлерин кемситиуши хәрекетлери устинен жоқары мәмлекетлие уйымларға ямаса судқа шағым етиуи мүмкин.